

”Edessä pakkomuutto Suomeen”

Kansaneläkkeen lakkauttaminen ulkomailla asuivilta – Mediassa esiintyvät teemat ja näkökulmat

Mette Kaleton

Kandidaatintutkielma

Median, musiikin ja taiteen tutkimus, mediatutkimus

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Joulukuu 2024

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck –järjestelmällä

Median, musiikin ja taiteen tutkimuksen tutkinto-ohjelma, mediatutkimus

Mette Kaleton

”Edessä pakkomuutto Suomeen” Kansaneläkkeen lakkauttaminen ulkomailla asuville –

Mediassa esiintyvät teemat ja näkökulmat

Sivumäärät: 21

Tässä tutkielmassa tarkastellaan kansaneläkkeen lakkauttamisen vaikutuksia ulkosuomalaisiin, tarkastellen miten aiheesta puhutaan Helsingin Sanomissa. Suomen hallituksen päätös lopettaa kansaneläkkeen maksaminen ulkomailla asuville astuu voimaan helmikuussa 2025, ja päätös tulee vaikuttamaan noin 25 700 ulkosuomalaiseen. Tämä päätös on herättänyt laajaa keskustelua sekä huolta erityisesti ulkosuomalaisten keskuudessa, sen vaikuttaen merkittävästi heidän taloudelliseen sekä yhteiskunnalliseen asemaan.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on analysoida, millä tavoin Helsingin Sanomien artikkelit käsittelevät kansaneläkkeen lakkauttamisen vaikutuksia ulkosuomalaisiin. Tämä tutkielma tulee tarkastelemaan, millaisia narratiiveja sekä mielikuvia ulkosuomalaisista eläkeläisistä muodostetaan, pohjautuen heidän omiin kokemuksiin sekä haasteisiin. Artikkelin pohjalta tulen tutkimaan myös sitä, millä tavoin kansaneläkkeen lakkauttaminen vaikuttaa ulkosuomalaisten omaan suhteeseen Suomeen sekä yhteiskunnalliseen asemaansa.

Tutkielman aineistona tulen käyttämään kuutta Helsingin Sanomissa julkaistua artikkelia, jotka ovat julkaistu kohun jälkeen elokuussa 2024. Artikkelit käsittelevät pääasiassa ulkosuomalaisten eläkeläisten arkea sekä tulevaisuuden elämänlaatua kansaneläkkeen lakkauttamisen jälkeen. Aineiston artikkelit pohjautuvat pääosin Espanjan Aurinkorannikolla asuviin eläkeläisiin, jotka ovat joutuneet sopeutumaan uusiin taloudellisiin realiteetteihin.

Tämän tutkielman teoreettinen viitekehys pohjautuu pääosin Mieke Balin narratiiviseen analyysiin, sekä kehysanalyysiin. Narratiivisen analyysin avulla tutkielmassa tarkastellaan, millä tavoin henkilökohtaiset tarinat sekä mediassa esitetyt tekstit muokkaavat käsitystä ulkosuomalaisten asemasta. Kehysanalyysin avulla tullaan analysoimaan, millä tavoin media ylläpitää tietynlaisia tulkintakehyksiä kansaneläkkeen lakkauttamisesta, sekä millä tavoin nämä kehykset vaikuttavat yleisempään ymmärrykseen aiheesta.

Tämä tutkielma tarjoaa ajankohtaista tietoa kansaneläkkeen lakkauttamisen yhteiskunnallisista vaikutuksista sekä siitä, miten media käsittelee tätä kiistanalaista aihetta.

Avainsanat: kansaneläke, ulkosuomalaiset, diskurssianalyysi, diskurssianalyysi

Sisällysluettelo

1	Johdanto	4
2	Teoreettinen viitekehys	7
3	Aineiston valinta ja rajaaminen	9
4	Suomalaisuuden ja ulkosuomalaisten kehystäminen mediassa	10
5	Teemat artikkeleissa	12
5.1	Taloudelliset huolet	12
5.2	Terveydelliset teemat	13
5.3	Yhdenvertaisuus	14
5.4	Ulkosuomalaisten ihmissuhteet	14
6	Artikkelien kuvat	16
7	Tulokset	18
8	Lähteet	20

1 Johdanto

Suomi-Seura ry¹ uutisoi 1.8.2024, kuinka Suomen hallitus on päättänyt lopettaa kansaneläkkeiden maksamisen ulkomailla asuville. Päätös astuu voimaan 1.2.2025 alkaen, ja kansaneläkkeen lakkauttaminen tulee koskemaan noin 25 700 ulkosuomalaista. Hallitus perustelee päätöstä sillä, että leikkauksella pyritään parantamaan julkisen talouden kestävyyttä, sekä luomaan edellytyksen velkaantumisen kasvun taittamiseen. Petteri Orpon hallituksen päätös asiasta on aiheuttanut huolta ja kysymyksiä etenkin ulkosuomalaisten keskuudessa (Suomi-Seura, 2024).

Tässä tutkielmassa tarkastellaan ulkosuomalaisuuden ja siihen liittyviä yhteiskunnallisia kysymyksiä suomalaisessa mediassa, erityisesti pohjautuen Helsingin Sanomien artikkeleihin. Tavoite tässä tutkielmassa on selvittää, millaista kuvaa ulkosuomalaisista tuodaan esiin artikkelien avulla, ja millä tavoin kansaneläkkeen lakkauttamisen vaikutukset näkyvät etenkin ulkomailla asuvien eläkeläisten yhteiskunnallisessa asemassa sekä tarinallisuudessa. Aiheen ajankohtaisuus sekä tärkeys tiivistyvät suomalaisen hyvinvointivaltion kehityksessä sekä globaalin muuttoliikkeen tasolla. Kansaneläkkeen lakkauttamisen myötä ulkosuomalaisten taloudelliset sekä yhteiskunnalliset haasteet ovat lisänneet aiheesta keskustelua.

Ulkosuomalaiset kohtaavat yleisesti useita haasteita, kuten kulttuurista sopeutumista, kielellisiä eroja sekä taloudellisia uhrauksia (Heikkilä, 2010). Ulkosuomalaisilla on kuitenkin hyvin tärkeä rooli Suomen kansainvälisessä näkyvyydessä, sillä se on samalla osa suomalaisen identiteetin, sekä kulttuurin vahvistamista globaalissa yhteisyydessä (Ulkoministeriö, 2024). Ulkosuomalaisuus ei ole haaste, vaan vahvuus joka rikastuttaa Suomen yhteiskunnallista kudelmaa maailmalla. Yhteiskunnallisten haasteiden reunalla syntyy kysymys siitä, miten suomalaisuutta voidaan ylläpitää etenkin ulkosuomalaisten keskuudessa, ketkä ovat eristyksissä kotimaastaan.

Tässä osiossa luodaan perustavaa pohjaa tutkimusaiheelle ja taustoitetaan, miksi ulkosuomalaisuus, sen esittäminen mediassa ja kansaneläkkeen lakkauttaminen ovat ajankohtaisia ja merkittäviä tutkimuskysymyksiä. Tutkielman taustan kartoittamisessa avataan

¹

Suomi-Seura ry on suomalaisille ulkosuomalaisille suunnattu yhdistys, joka tukee suomalaisten yhteyksiä kotimaahan ja toisiinsa sekä edistää suomalaisen kulttuurin ja identiteetin säilymistä ulkomailla. Yhdistys toimii myös ulkosuomalaisten edunvalvojana ja tekee yhteistyötä eri järjestöjen ja viranomaisten kanssa (Suomi-Seura ry, 2024). Saatavilla: <https://www.suomi-seura.fi/> (viitattu 11. joulukuuta 2024).

aiheen tärkeyttä nyky-yhteiskuntaan ja miten tämä aihe kytkeytyy laajempaan keskusteluun suomalaisuudesta, kansalaisuuden käsitteistä sekä kansallisen identiteetin muodostumisesta.

Ulkosuomalaisuuden ja sen tutkiminen on hyvin ajankohtaista, ottaen huomioon tuleva kansaneläkkeen lakkauttaminen ulkomailla, maailmanlaajuiset muuttoliikekehitykset, globalisaation tuomat kulttuurivaihdokset sekä kotimaan ja ulkomaiden välisten rajojen hämärtyminen. Yleisesti ottaen ulkosuomalaisuus on ollut aiheena puhuttu jo pitkään - viime vuosina keskustelu on kuitenkin saanut uusia sävyjä etenkin eläkeläisten aseman sekä kansaneläkkeen lakkauttamisen myötä. Kansaneläkkeen lakkauttamista on ehditty käsittelemään jo suhteellisen laajasti mediassa, ja sen tuomat kysymykset sekä huolet ovat nousseet yhteiskunnallisiksi kysymyksiksi. Ilmiöön vaikuttaa myös elinkustannusten nousu, kuten päivittäistavaroiden, asuntojen vuokrien ja terveystulujen kallistuminen. Nämä kustannukset ovat erityisesti koetelleet eläkeläisiä, joiden tulot ovat usein kiinteitä ja riippuvaisia suomalaisista eläkkeistä. Näin ollen ulkosuomalaiset eläkeläiset ovat kokeneet taloudellisia haasteita, jotka ovat vaikuttaneet heidän yhteiskunnalliseen asemaansa sekä suhteeseen Suomen kotimaahan. Kyseinen ilmiö on ollut siis yhteiskunnallinen sekä kulttuurinen kysymys, joka on linkittynyt myös siihen, millä tavoin suomalaisuutta määritellään sekä ylläpidetään Suomessa sekä ulkomailla (Suomi-Seura ry, 2024).

Tämän tutkielman on tarkoitus tarkastella, millä tavoin ulkosuomalaisuus sekä suomalaisuus kietoutuvat toisiinsa, ja millä tavoin kansaneläkkeen lakkauttaminen heijastuu osaksi tätä keskustelua. Tutkielman aikana pohditaan sitä, miten suomalaisuuden käsite rakentuu artikkeleiden avulla, sekä mitä suomalaisuus tarkoittaa erityisesti eläkeläisille jotka ovat asuneet pitkään ulkomailla, mutta joutuvat mahdollisesti palaamaan Suomeen takaisin kansaneläkkeen lakkauttamisen jälkeen.

Tässä tutkielmassa ulkosuomalaisuuden käsite on hyvin keskeinen. Ulkosuomalaisella tai ulkokansalaisella viitataan vakituisesti Suomen ulkopuolella asuvaan henkilöön joka on suomalaista syntyperää tai Suomen kansalainen (ulkosuomalaisuus.net, 2020).

Ulkosuomalaisuutta ei määritellä vaan muuttoliikkeeksi tai maahanmuutoksi, vaan siihen liittyy myös identiteetin sekä kulttuurin taustaa. Otan huomioon tutkielmassani ulkosuomalaisuuden monimuotoisuuden, esimerkiksi tutkittavien ulkosuomalaisten asuinmaan, näkökulman siihen millaisia eri merkityksiä ulkosuomalaisuus saa eri konteksteissa.

Mediatutkimuksen näkökulmasta uutisartikkelit ovat hyvin keskeinen väline kansalaisuuden ja identiteetin käsitteiden esiin tuomiselle. Ulkosuomalaisia on yleisesti käsitelty Helsingin Sanomien artikkeleissa monenlaisten eri yhteyksien kautta, kuten kulttuurillisten, taloudellisten sekä sosiaalisten teemojen kautta muovaten valmiiksi jo lukijoille kuvan siitä, millainen kuva meille välittyy ulkosuomalaisista.

Tämä tutkielma jakautuu seitsemään eri päälukuun, joka käsittelee johdonmukaisesti aineiston pohjalta ulkosuomalaisuutta sekä kansaneläkkeen lakkauttamista pohjautuen Helsingin Sanomiin. Tämän tutkielman tarkoitus on edetä taustasta sekä teoriasta kohti aineiston analyysiä sekä tutkielman johtopäätöksiä - tavoitteena on muodostaa lukijalle selkeä kokonaiskuva aiheesta sekä sen merkityksestä.

2 Teoreettinen viitekehys

Tutkielmassa hyödynnetään Pasi Saukkosen teosta “Erilaisuuksien Suomi” (2013), jossa Saukkonen keskittyy suomalaisuuden käsitteeseen, suomalaisuuden eri kokemuksiin niin kotimaassa kuin ulkomailla, sekä käsitteen jatkuvaan muutokseen globaalissa maailmassa. Saukkonen erittelee suomalaisuuden muuttumista ja mukautumista, joka analysoi tutkielmassa näkökulmaa, jos kansaneläkkeen lakkauttaminen heijastuu suomalaisen yhteisön rajojen joustamiseen, sekä tähän liittyvään identiteettipolitiikkaan. Saukkosen teoksessa suomalaisuutta ei koeta staattisena identiteettinä tai kapea-alaisena, vaan käsite koostuu kielellisistä, kulttuurillisista sekä etnisistä ulottuvuuksista.

Tutkielmassa tullaan hyödyntämään Mieke Balin kehittämää narratiivista analyysiä, joka pohjautuu kertomusten sekä tarinoiden rakenteeseen, kieleen sekä siihen miten kokonaisuus luo merkityksiä aiheesta. Tämän narratiivisen analyysin mukaan narratiivit eivät ole pelkästään tapahtumien kertomuksia, vaan analyysin tarkoitus on alleviivata narratiivien vaikutusta yhteiskunnallisiin käsityksiin, identiteettiin sekä arvoihin jotka kokonaisuudessaan rakentavat yhteisiä mielikuvia (Bal, 1997).

Balin kehittämässä narratiivisessa analyysissä pyritään korostamaan kolmea muuttujaa, jotka ovat kertomuksen rakenne ja rooli, ajan ja tilan rooli sekä sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus. (1997, s. 37–43) Tässä tutkielmassa kertomuksen rakenne ja rooli viittaa esimerkiksi siihen, kuinka mediassa luodut kertomukset voivat vahvistaa tai kyseenalaistaa ulkosuomalaisten roolia suomalaisessa yhteisössä. Helsingin Sanomien artikkeleissa ulkosuomalaiset luokitellaan osaksi meidän kansallista yhteisöä, mutta itse ulkosuomalaiset kokevat olevansa varsinkin päätösten jälkeen Suomesta etäännyneitä. Narratiivisessa analyysissä ajan ja tilan roolin kannalta tutkielmassa analysoidaan, kuinka kertomukset sijoittavat tapahtumat ja artikkeleiden ulkosuomalaiset tiettyihin aikoihin sekä paikkoihin, joka vaikuttaa käsitykseen suomalaisuuden ymmärtämisestä. Sosiaalisen ja kulttuurisen ulottuvuuden puolesta narratiivinen analyysi tuo esiin sen, kuinka kansaneläkkeen lakkauttamista koskevat kertomukset heijastavat taloudellista epätasa-arvoa ja miten lakkauttamista pyritään perustelemaan hallituksen puolelta sekä mediassa (Bal, 1997).

Tutkielmassa hyödynnetään myös Michel Foucaultin diskurssianalyysia mediatutkimuksen kontekstissa. Foucaultin teoriassa diskurssi ei pelkästään kuvaa tai heijasta todellisuutta, vaan enemmänkin aktiivisesti tuottaa sitä. Diskurssit ovat siis vallan sekä tiedon järjestelmiä jotka

määrittävät, mitä pidetään totuutena ja mitä ei. Näin ollen diskurssit ohjaavat tapoja, joilla sosiaalisia rakenteita, identiteettejä sekä normeja ylläpidetään sekä luodaan (Foucault, M. 2005).

Tutkielmassa analysoidaan millaisia merkityksiä media tuottaa kansaneläkkeen lakkauttamisen yhteydessä sekä että millaisia merkityksiä uutiset tuottavat kansaneläkkeen lakkauttamisen yhteydessä, ja miten nämä merkitykset liittyvät valtaan ja identiteettiin. Foucault'n mukaan valta ei ole vain hallintaa, vaan se toimii enemmänkin diskursseissa hienovaraisina tapoina ohjata ajattelua sekä käyttäytymistä. Juurikin mediassa tämä näkyy esimerkiksi siinä, millä tavoin tietyt näkökulmat nostetaan esiin ja toiset jätetään huomioimatta, ketä haastatellaan ja millä tavoin haastateltavia kehystetään (Foucault, M. 2005).

3 Aineiston valinta ja rajaaminen

Aineisto tässä tutkielmassa koostuu kuudesta artikkelista, jotka ovat julkaistu elokuussa 2024 kohun jälkeen, jossa käsitellään eläkkeensaajien arkea ja elämää ulkomailla. Suurin osa eläkeläisten ulkосуomalaisien tarinoista pohjautuu Espanjan Aurinkorannikolle, koska varsinkin sinne liittyy eläkeläisten elämänlaatuun sekä taloudelliseen toimeentuloon liittyviä huolia hallituksen päätöksen jälkeen. Artikkelit sisältävät haastateltavien eläkeläisten henkilökohtaisia kertomuksia, järjestöjen näkemyksiä aiheesta (mm. Eläkeliitto ry), jotka tiivistävät näkemyksiä taloudellisista sekä sosiaalisista huolista, joita eläkeläiset kohtaavat päätöksentekoon liittyen. Tutkielma vertaa myös Ilta-Sanomien julkaisemaa artikkelia, jotta voidaan nähdä, miten eri medioissa käsitellään samaa aihetta.

Aineiston valintaan on vaikuttanut useampi tekijä. Aineistoksi on valittu artikkelit, joiden tavoitteena on ollut tuoda esiin eläkeläisten henkilökohtaisia kokemuksia. Artikkelit sisältävät siis pääosin haastatteluja, joissa eläkeläiset kertovat omista elämänmuutoksistaan sekä huolistaan, erityisesti taloudellisista sekä sosiaalisista näkökulmista.

Artikkelit tähän tutkielmaan valittiin hakuprosessin avulla, jossa käytettiin Helsingin Sanomien digitaalisia arkistoja. Näitä artikkeleita etsittiin kirjoittamalla hakukenttään seuraavat hakusanat: “ulkosuomalaisuus” ja “kansaneläke”. Hakutuloksista saatuja artikkeleita valittiin lukemalla läpi hakutuloksia sekä valikoimalla tutkielmaan sopivat, relevantit artikkelit.

4 Suomalaisuuden ja ulkosuomalaisten kehystäminen mediassa

Tässä kappaleessa analysoidaan ulkosuomalaisten elämän kuvauksia kehysanalyysin avulla. Kehysanalyysissä tarkastellaan artikkeleiden teemaa sekä toimijoita, sisällön tunnuspiirteiden kuvaamisen avulla. Kehysanalyysin vaiheeseen kuuluu esimerkiksi ajallinen kehitys, miten ilmiöstä tuli “ongelma” ja mitkä ovat artikkeleiden keskeisimmät teemat. Kehysanalyysin vaiheisiin kuuluu myös toimijoiden eli asianajajien tarkastelu, iskulauseet, kielikuvat sekä mikä on aineiston yhteiskunnallinen sekä kulttuurinen konteksti (Väliverronen, 2003).

Tarkastellessa artikkeleiden teemoja, esiin nousee selkeästi kolme eri pääteemaa, jotka ovat eläkeläisten taloudellinen epävarmuus, elämänlaadun muutos sekä yhteisöllisyyden merkitys ulkosuomalaisille. Teemoista taloudellinen epävarmuus nousee selkeästi eniten keskiöön, sillä usealla eläkeläisillä on hallituksen päätöksen jälkeen pakollista muuttaa takaisin Suomeen. Ennen päätöstä monen eläkeläisen tilanne näyttää ennen hallituksen päätöstä taloudellisesti heikolta. Helsingin Sanomissa kirjoitetaan, kuinka Espanjassa elinkustannukset ovat nousseet jo pidemmän aikaa – “vuokrat ovat saattaneet kallistua vuoden sisällä yli neljänneksen” (Vashko, 2024).

Kansaneläkettä koskevissa artikkeleissa ulkosuomalaiset nähdään selvästi haavoittuvaisessa asemassa, jota tuodaan esiin esimerkiksi kielikuvilla sekä iskulauseilla. Helsingin Sanomat julkaisi artikkelin “Entinen eläkeparatiisi” joka syventyi elinkustannusten nousuun varsinkin suosituilla kohteilla, kuten Espanjan Aurinkorannikolla (Venejärvi, 2023). Monessa artikkelissa lämpimät kohteet eläkepäiville olivat kuvattuna “paratiisina”, mutta artikkelien sisältö rinnasti tiukasti myös eläkeläisten elävän vain tavallista arkea. Artikkeleissa toistui sama ideologia, jossa haastettiin ulkosuomalaisiin kohdistuvaa stereotypiaa, jossa monet ulkosuomalaiset nähdään vain “lomailijoina” kotimaan ulkopuolella, jotka eivät ole riippuvaisia suomalaisesta sosiaaliturvasta. Artikkelissa kuvailtiin kielikuvallisesti kansaneläkkeen olevan “turvaverkko”.

Helsingin Sanomissa julkaistussa artikkelissa haastateltiin Espanjassa asuvaa Liisaa, joka on asunut eläkkeestään jo 15 vuotta ulkomailla (Kalin, 2024). Artikkelissa Liisa kuvataan selkeästi loukkaantuneena hallituksen päätöksestä, mainiten: ”Korkeasti koulutettuja ulkomaalaisia karkotetaan maasta ja sitten haetaan tutisevia ja sairaita vanhoja mummeleita väkisin vasten tahtoaan.” Kielikuvallisesti lauseesta huokuu voimakas kritiikki ja pettymisen tunne hallitusta kohtaan, mutta samalla säilyttäen ironian tunteen aiheessa. Lauseesta löytyy

selkeästi latautuneita sanavalintoja, kuten “karkoitetaan” sekä “väkisin vasten tahtoaan”. Kuvaus "tutiseviin ja sairaisiin vanhoihin mummeleihin" ilmaisee selkeästi kärjistämistä sekä vastakkainasettelua, joka samalla kyseenalaistaa käsitystä siitä, kuinka kykeneväisiä eläkeläiset olisivat muuttamaan takaisin Suomeen aloittaen sopeutumisprosessin uudestaan, pohtien samalla huolta omasta terveydestä sekä elämänlaadusta.

Kehysanalyysiä käytettäessä on tarkoitus analysoida myös aineiston keskeisimpiä toimijoita tai, “asianajajia” (Väliaverronen, 2003). Helsingin Sanomien kirjoittamassa artikkelissa “Entinen eläkeparatiisi” (Venejärvi, 2023) otetaan esiin Merimieskirkon sosiaalikirjuri Tia Raunio sekä Nina Tölli. Artikkelissa kirjoitetaan: “Merimieskirkon sosiaalikirjuri Tia Raunio ja Nina Tölli ovat huomanneet Aurinkorannikon vuokrahintojen nousun sekä omakohtaisesti että asiakkaidensa kohdalla.” Kun aiheen käsittelyyn otetaan mukaan ulkopuolisia toimijoita, vahvistaa tämä aiheen vakavuutta sekä artikkelin uskottavuutta. Asiantuntijoiden näkemykset luovat siis syvyyttä sekä auktoriteettia keskustelulle.

5 Teemat artikkeleissa

5.1 Taloudelliset huolet

Taloudelliset huolet ovat selkeästi keskeinen teema artikkeleissa. Media on kehystänyt taloudellisia haasteita yksilöllisinä huolina, ottaen esiin toimeentulon epävarmuuden kuin myös yhteiskunnalliset ongelmat. Tässä alaluvussa tarkastellaan, miten taloudellisia huolia käsitellään aineistossa kehysanalyysin sekä diskurssianalyysin avulla. Tutkielmassa tarkastellaan toistuvia sanavalintoja, lainauksia sekä kehyksiä.

Helsingin Sanomien artikkelissa “Kanarialla asuva Maire Ferm, 85, pelkää joutuvansa kadulle, jos hallituksen kaavailema säästötoimi toteutuu” (Helsingin Sanomat, 2024) mainitaan, kuinka “Tukholmassa asuva Saarinen arvioi joutuvansa tekemään lisätöitä ”koko loppuikänsä”, jos hallituksen esitys viedään maaliin.” Tämä lausuma kehystää taloudelliset huolet yksilöllisenä ongelmana, mutta samalla myös osana laajempaa yhteiskunnallista taloustilannetta. Ilta-Sanomien artikkelissa "Caritan, Tuulan ja Riikan elämän piti olla Espanjassa täynnä aurinkoa, mutta nyt tuli karu käänne – 'On itketty ja kiroiltu'" (Hinkkanen, 2024), kuinka “Kansaneläkkeiden leikkaaminen ulkomailla asuvilta oli shokki”. Sana “shokki” viittaa hyvin voimakkaaseen tunteeseen joka luo kehystä, jossa kansaneläkkeen lakkauttamisen päätös esitetään dramaattisena ja yllättävänä. Tunteita herättävät sanavalinnat korostavat tilanteen vakavuutta.

Ilta-Sanomissa haastateltu Carita kommentoi seuraavanlaisesti: “Espanjassa pystyn syömään ja hoitamaan maksuni. Suomessa kuolisin nälkään. Nyt sitten näyttää hallituksen tarkoituksena olevan tappaa minut nälkään Espanjassa. Pienituloisia ei pitänyt rangaista, vaan nyt sitten kaikista köyhimmistä tulikin se kuritettu ryhmä. Palmukateus paistaa läpi, Carita soimaa” (Hinkkanen, 2024).

Michael Foucault'n mukaan diskurssianalyysissä pyritään paljastamaan, kuinka tiedonrakenteet ilmenivät ja miten ne meihin vaikuttavat (Foucault, M. 2005).

Diskurssianalyysin näkökulmasta tämä lausuma kehystää taloudelliset huolet äärimmäisen kärjistetyllä tavalla, joka tuo esiin juuri yksilön kokemuksen epäoikeudenmukaisuudesta. Ilmaisuihin, kuten “kuolisin nälkään” korostaa yksilön taloudellista ahdinkoa ja luo voimakkaan tunteellisen sävyn. Kehysanalyysin avulla voidaan nähdä, kuinka lausuma rakentaa narratiivin, jossa hallituksen politiikka näyttyy rangaistuksena ulkosuomalaisille. Sana “palmukateus” viittaa siihen, kuinka näiden taloudellisten päätösten taustalla nähdään kateus

sekä epäoikeudenmukainen asenne ulkomailla asuvia kohtaan. Tämä kehys saattaa asettaa ulkosuomalaiset uhrin asemaan ja tuo heidän erityisen haavoittuvaisuuden esiin, kotimaan politiikan mukana (Väliverronen, 2003).

5.2 Terveydelliset teemat

Terveydellinen aihe on hyvin keskeinen teema joka näkyy artikkeleiden sisällössä. Media kehystää terveyteen liittyviä huolia esimerkiksi terveydenhuollon saavutettavuuden vaikeutena, mutta myös yhteiskunnallisia kysymyksiä, miettien terveydenhuoltojärjestelmän resurssien riittävyyttä. Tässä alaluvussa tarkastelen millaista sanastoa, lainauksia sekä kehyksiä käytetään terveydellisten teemojen esittämisessä ulkosuomalaisuuden ja kansaneläkkeen lakkauttamisen kontekstissa.

Aineistoissa monet lainaukset korostavat ulkosuomalaisten alkuperäisiä syitä muuttaa ulkomaille terveyssyiden takia, etenkin esimerkiksi liikkuvuuden mahdollisuuksiin. Espanjassa asuvan Riikan tarina korostaa, kuinka ympäristönmuutos on vaikuttanut hänen terveyteen merkittävästi: “– Suomessa en pystynyt talvella kävelemään ollenkaan ulkona. Täällä on pystynyt liikkumaan hyvin. Olemme viihtyneet ihan älyttömän hyvin” Riikka kehuu (Hinkkanen, 2024). Lauseessa esiintyy selkeä motiivi huolehtia omasta terveydestä, ja kuinka se on ollut tärkeänä syynä muuttaa ulkomaille. Riikan kokemus yhdistyy samalla positiiviseen tarinallisuuteen, jossa ulkomaille muutto tarjoaa ratkaisun terveyden ylläpitoon sekä hyvään elämänlaatuun. Diskurssianalyysin näkökulmasta lauseessa on positiivisia ilmaisuja, kuten “pystynyt liikkumaan hyvin” ja “viihtyneet älyttömän hyvin”, joka luo positiivisen kuvan aiheesta.

Aineistossa nousee esille myös mielenterveyteen liittyvät haasteet. Ilta-Sanomissa kirjoitetaan, kuinka Espanjassa asuva eläkeläinen *"Tuula kärsii masennuksesta ja sanoo tarvitsevänsä valoa"* (Hinkkanen, 2024). Tämä antaa ymmärtää, kuinka omaan mielenterveyteen vaikuttaa juuri myös konkreettiset ympäristötekijät, kuten valo. Lisäksi tämä lausuma luo narratiivin, jossa oman ympäristön muutos esitetään vaihtoehtona, kun kotimaan olosuhteet eli pimeys, eivät tarjoa riittäviä resursseja hyvinvoinnin tukemiseen.

Aineistossa nousee usein esille ikääntyvien ihmisten aktiivinen elämä. Esimerkiksi seuraava lainaus tuo esille sen, kuinka eläkeläiset haluavat juuri ylläpitää omaa elämänlaatua ulkomailla ja kuinka heillä on vieläkin rohkeutta sekä aktiivista asennetta nähdä uusia paikkoja. *"Nykyään eläkeläiset ajavat autoa, harrastavat ja liikkuvat. Ei heitä pelota lähteä*

uusille alueille" (Hinkkanen, 2024). Kyseinen lausuma kehystää siis selkeästi eläkeläiset aktiivisiksi sekä rohkeiksi toimijoiksi, jotka eivät pelkää tehdä suuria elämänmuutoksia, kuten vaihtaa omaa asuinmaataan.

5.3 Yhdenvertaisuus

Pasi Saukkonen mainitsee teoksessaan "Erilaisuuksien Suomi", kuinka yhteiskunnan jäsenet ovat keskenään yhdenvertaisia eli jokaisella tulee olla tasa-arvoinen mahdollisuus saavuttaa tavoitteitaan ja elää elämäänsä lakien sallimissa rajoissa (Saukkonen, 2013, s. 9–10). Tämä periaate on keskeinen, kun tarkastellaan kansaneläkkeen lakkauttamispäätöstä ulkosuomalaisille, sillä päätöksen seurauksena ulkosuomalaiset kokevat itsensä usein eriarvoisiksi verrattuna Suomessa asuviin kansalaisiin. Näin ollen voidaan ajatella että ulkosuomalaisten yhdenvertaisuus joutuu koetukselle, kun he jäävät ilman kansaneläkettä.

Helsingin Sanomissa haastateltu Liisa kertoo kuinka "hallitus varastaa eläkkeeni" (Kalin, 2024, 4. lokakuuta). Tämä tilanne tuo esiin sen ajatuksen, kuinka ulkosuomalaiset jäävät ilman samoja etuuksia kuin Suomessa asuvat kansalaiset. Artikkelissa kerrotaan, kuinka Lahdenmäki on ollut pitkään osa suomalaista yhteiskuntaa ja hän on elänyt Suomessa ja Espanjassa omilla varoillaan. Nyt hänet kuitenkin asetetaan tilanteeseen, jossa hänen oikeutensa eläkkeeseen kyseenalaistetaan, mikä lisää ulkosuomalaisten kokemaa epätasa-arvoa ja herättää kysymyksiä heidän yhdenvertaisesta kohtelustaan.

5.4 Ulkosuomalaisten ihmissuhteet

Jouni Korkiasaari kirjoittaa artikkelissa "Suomalaisten maastamuutto 1980- ja 1990-luvulla" (Siirtolaisuusinstituutti, 1998), kuinka yksi suurimmista syistä muuttaa ulkomaille on avioliiton solmiminen, tai joku muu ihmissuhteisiin liittyvä seikka. Helsingin Sanomien artikkeleissa ulkosuomalaisten kertomukset omasta tuttavapiiristään sekä kumppaneistaan korostavat ihmissuhteiden merkitystä. Monet ulkosuomalaiset ovat artikkeleiden perusteella kokeneet, että heidän hyvinvointi ulkomailla perustuu henkilökohtaisiin ihmissuhteisiin, tarjoten tukea vieraassa ympäristössä.

Eläkeläisten paluumuutto ulkomailta Suomeen merkitsisi uusia haasteita sekä paljon muutosprosessia myös ihmissuhteissa (Heikkilä & Söderling, 2011, s. 25). Artikkelissa "Entinen eläkeparatiisi" haastatellaan Leena Mylleriä, joka muutti yrittäjän uran jälkeen Aurinkorannikolla viettämään eläkepäiviä (Venejärvi, 2023). Artikkelissa kerrotaan: "Myller

tapasi miesystävänsä ja elämä Espanjassa alkoi maistua“, ja kuinka Myller muutti myöhemmin yhteen miesystävänsä kanssa. Narratiivisesti kohta “Elämä Espanjassa alkoi maistua” toimii symbolisena käänteenä, jossa Myller siirtyy elämässään uuteen, täyteläisempään elämään. Myller on siis löytänyt paikan, jossa hän voi nauttia elämästään.

Artikkelissa kirjoitetaan myös seuraavanlaisesti “Vaikka hinnat ovat nousseet, Myller kokee pääsevänsä Espanjassa Suomea parempaan elintasaan” (Venejärvi, 2023). Kehysanalyysin avulla voimme tarkastella, kuinka lauseessa “parempaan elintasaan” ja “hinnat nousseet” luovat kehykset, joiden kautta elämänlaatu ja taloudellinen tila jäsentyvät. Metaforana “parempi elintaso toimii metaforana, joka viittaa juuri ihmissuhteiden vaikutusta omaan hyvinvointiin (Väliverronen, 2003). Voimme todeta, että haastattelun perustella elintaso ei voida määritellä vain taloudellisesti, vaan siihen liittyy ihmissuhteet jotka ovat tarjoavat hyvinvointia ja paremman elämänlaadun.

6 Artikkelien kuvat

Tässä luvussa tulen analysoimaan aineistoni visuaalista puolta, sen merkityksiä ja symboliikkaa hyödyntäen teoreettista viitekehystä. Aion analysoida myös visuaalista puolta muilta medioilta, miten ne soveltuvat yhteen, ja millaisia teemoja niistä nousee esille.

(Karppanen, 2024, "Onnen kaukoranta")

Hall (2001, s. 6) kertoo teoksessaan, kuinka diskurssilla tarkoitetaan tapaa jolla tiettyä aihetta käsitellään ja puhutaan kulttuurissa. Kuvat vanhuksista artikkeleissa voivat liittyä diskurssiin, joka määrittelee sen, mitä on olla vanha, ja millä tavoin vanhuksia tulisi kuvata sekä ymmärtää yhteiskunnassa. Helsingin Sanomien julkaistuissa artikkeleissa "American dream" (Kalin, 2023) ja "Onnen kaukoranta" (Karppanen, 2024), jossa vanhukset esitetään iloisina

sekä hymyilevinä. Kuvat edustavat selkeästi “hyvän elämän” diskurssia, jossa vanhukset näytetään viihtyvinä Aurinkorannikolla.

Hall (2001, s. 4) mainitsee teoksessaan kulttuuriset koodistot jolla tarkoitetaan symbolisten merkitysten järjestelmää, jonka kautta ihmiset ymmärtävät ja tulkitsevat maailmaa.

Kulttuuriset koodistot sekä symbolit auttavat meitä tulkitsemaan maailmaa sekä jakamaan merkityksiä. Kuvat eläkeläisistä voivat siis toimia kulttuurisina symboleina, jotka edustavat tietynlaisia arvoja kuten itsenäisyys sekä aktiivisuus vanhuudessa (Hall, 2001).

Hall (2001, s. 6) mainitsee käsitteen ”sosiaalinen konstruktionismi”, jolla tarkoitetaan sitä, miten kuvat eivät pelkästään heijasta todellisuutta, vaan ne myös samalla rakentavat sekä tuottavat merkityksiä. Kuvat eläkeläisistä voivat siis vahvistaa sekä haastaa yhteiskunnan käsityksiä siitä, millaista on olla vanha ja aktiivinen.

Samaan aikaan katsojalle nousee käsitys, kuinka kuvissa olevat eläkeläiset eivät ole siis pelkästään “vanhoja”, vaan he ovat samaan aikaan toimeliaita sekä elämäniloisia. Tämä aktiivisuus taas heijastaa nykykulttuurista tulleita ihanteita sekä normeja, jossa vanhuus ei ole syrjäytynyttä, vaan päinvastoin - täynnä mahdollisuuksia sekä elämänlaatua. Tämä voi heijastua laajempaan diskurssiin, joka koskee ikääntymistä. Suomessa asuviin vanhuksiin voidaan puolestaan siis liittää synkempiä sävyjä, kuten pimeyttä ja yksinäisyyttä.

Kuvat luovat selkeästi tietynlaista narratiivia, joka viestii iloa, itsenäisyyttä ja periksiantamattomuutta. Kun kuvia verrataan toisiinsa, katsojalle piirtyy tietynlainen kuva eläkeläisistä. Vaikka lukijat olisivat tutustuneet eri teksteihin, he todennäköisesti olisivat yhtä mieltä siitä, kuinka vanhukset herättävät sympatiaa (Mieke Bal, s. 6).

7 Tulokset

Hallituksen ilmoittaessaan kansaneläkkeen lakkauttamisesta, ulkosuomalaiset ja etenkin eläkeläiset ovat nousseet tämän keskustelun keskiöön. Kansaneläke on ollut erittäin tärkeä osa ulkosuomalaisille eläkeläisille ajatellen elämänlaatua sekä taloudellista asemaa. Kohu on herättänyt paljon negatiivisia tunteita - ulkosuomalaiset eläkeläiset ovat kokeneet, ettei heidän yhteyksiään Suomen kotimaahan arvosteta tarpeeksi, jättäen heidän tarpeensa huomioimatta. Media on siis selvästi nostanut esiin ulkosuomalaisten kulttuurisen ja sosiaalisen aseman keskiöön - esiin on herännyt kysymyksiä siitä mitä suomalaisuus tarkoittaa ja kuinka ulkosuomalaiset voivat osallistua yhteiskuntaan, ja miten koemme kansallisen identiteetin säilyttämisen ja ylläpitämisen vaikka asuisimme muualla. Voidaan todeta, että ulkosuomalaiset kohtaavat haasteita suomalaisuuden säilyttämisessä menettäessään taloudellisen yhteytensä Suomeen.

Artikkeleissa taloudelliset huolet nousivat keskeiseksi teemaksi, ja niiden käsittely uutisissa heijasti laajempaa yhteiskunnallista sekä yksilöllisiä huolia. Taloudellisia huolia esitettiin etenkin yksilöiden henkilökohtaisina ongelmina, mutta samalla ne kehystettiin osaksi laajempaa poliittista sekä taloudellista tilannetta. Aineistossa toistuu diskurssianalyysin avulla tarkasteltavat kohdat, jossa taloudelliset huolet esitetään uhkana.

Aineistossa keskiöön nousee myös terveydelliset teemat, sillä usealla ulkosuomalaisella päätökseen muuttaa ulkomailla vaikutti terveydelliset syyt. Aineistosta kerätyt kertomukset osoittavat, kuinka ympäristön muutos paransi terveyttä sekä elämänlaatua. Tämä kehys loi selkeän kontrastin kotimaan olosuhteiden sekä Aurinkorannikon elinolosuhteiden välille.

Ulkosuomalaiset kokivat, kuinka heidän asemaansa sekä oikeuksiaan ei otettu riittävästi huomioon päätökseen. Tämä ilmiö heijasti laajempaa yhteiskunnallista keskustelua suomalaisuudesta, ja siitä miten he voivat ylläpitää kansallista identiteettiään asuessaan ulkomailla.

Media selkeästi vahvisti valtavirran käsityksiä aiheesta, ja loi samalla tilaa vaihtoehtoisille narratiiveille haastatellen erilaisia henkilöitä. Tutkielmassa ilmeni, kuinka ulkosuomalaisten aseman sekä oikeuksien esittäminen mediassa ei liittynyt vain taloudelliseen kysymykseen, vaan enemmänkin syvempiin kulttuurillisiin sekä identiteettiin liittyviin pohdintoihin.

Lopuksi voidaan todeta, kuinka kansaneläkkeen lakkauttaminen on herättänyt merkittäviä keskusteluja mediassa. Mediatutkimuksen näkökulmasta on tärkeää huomioida, kuinka nämä

diskurssit muokkaavat sekä vahvistavat yhteiskunnallisia asenteita sekä identiteettejä erityisesti tilanteissa, jossa kansalaisuus sekä kansallinen identiteetti ovat kytkeytyneet poliittisiin näkökulmiin.

8 Lähteet

- Bal, Mieke. *Narratology: Introduction to the Theory of Narrative*. 2. ed., 1997.
- Ferm, Maire. "Kanarialla asuva Maire Ferm, 85, pelkää joutuvansa kadulle, jos hallituksen kaavailema säästötoimi toteutuu." *Helsingin Sanomat*, 9. elokuuta 2024. Saatavilla: <https://www.hs.fi/suomi/art-2000010619208.html>
- Foucault, Michel. *Tiedon arkeologia*. Translated by Tapani Kilpeläinen, Gaudeamus, 2005.
- Hall, Stuart. *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. Repr., SAGE Publications, 2001.
- Heikkilä, Elli, & Söderling, Ismo (toim.). *Maassamuuton monet kasvot: Muuttoliikesymposium 2010*. Siirtolaisuusinstituutti – Migrationsinstitutet, 2011.
- Hinkkanen, Tomi. "Caritan, Tuulan ja Riikan elämän piti olla Espanjassa täynnä aurinkoa, mutta nyt tuli karu käänne – 'On itketty ja kiroiltu'." *Iltasanomat*, 28. huhtikuuta 2024. Saatavilla: <https://www.is.fi/taloussanomat/art-2000010380716.html>
- Kalin, Onni. "'American dream' vai jotain muuta?" *Helsingin Sanomat*, 27. syyskuuta 2024, Saatavilla: <https://www.hs.fi/suomi/art-2000010678885.html>
- Kalin, Onni. (2024, 4. lokakuuta). Liisa Lahdenmäki on asunut 15 vuotta Espanjassa, mutta nyt edessä on pakkomuutto Suomeen: "Hallitus varastaa eläkkeeni". *Helsingin Sanomat*. Saatavilla: <https://www.hs.fi/suomi/art-2000010678893.html>.
- Karppanen, Joel. "5 valokuvaaja Joel Karppanen matkusti yhdessä isoisänsä kanssa kuukaudeksi Espanjan Aurinkorannikolle." *Helsingin Sanomat*, 2. maaliskuuta 2024. Saatavilla: <https://www.hs.fi/kuukausiliite/art-2000010231112.html>
- Korkiasaari, Jouni. *Suomalaisten maastamuutto 1980- ja 1990-luvulla: Artikkelit suomalaisten maastamuuton kehityspiirteistä tilastojen valossa*. Siirtolaisuusinstituutti – Migrationsinstitutet, 1998.
- Saukkonen, Pasi. *Eriolaisuus Suomessa: Vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot*. Gaudeamus Oy, 2013.
- Suomi-Seura ry. (2024, 1. elokuuta). "Kansaneläkkeiden maksaminen ulkomaille lopetetaan." Suomi-Seura. Saatavilla: <https://suomi-seura.fi/kansanelakkeiden-maksu-ulkomaille-lopetetaan/>.
- Ulkoministeriö. (2023, 13. maaliskuuta). "Kansainvälinen näkyvyys on kasvattanut Suomen vaikutusvaltaa." Haettu osoitteesta https://um.fi/ajankohtaista/-/asset_publisher/gc654PySnjTX/content/kansainvalinen-nakyvyys-on-kasvattanut-suomen-vaikutusvaltaa/35732?utm_source=chatgpt.com.

ulkosuomalaisuus.net. (2020, 26. maaliskuuta). "Mitä on ulkosuomalaisuus?" Saatavilla:

<https://ulkosuomalaisuus.net>.

Väliverronen, Esa. (2003). "Kehysanalyysi." Helsingin yliopisto. Saatavilla:

<https://www.mv.helsinki.fi/home/valiverr/KEHYS.htm>.

Vashko, Iida. "Jouni, 72, miettii pakkomuuttoa Espanjasta – ‘Ei tämä ole sellaista, että tullaan lomalle ja istutaan baarissa.’" Iltasanomat, 14. elokuuta 2024, Saatavilla:

<https://www.is.fi/taloussanomat/art-2000010627454.html>

Venejärvi, Anna. (2023, 10. joulukuuta). Entinen eläkeparatiisi. Helsingin Sanomat.

Saatavilla: <https://www.hs.fi/maailma/art-2000010034475.html>.